

Паростки любові

Наприкінці 1920 року польські війська окупували українську територію на захід від річки Збруч і на підставі Ризького договору, укладеного в березні 1921 р. з більшовицькою Росією, яка заволоділа рештою українських земель, поляки панували тут до славнозвісного вересня 1939 р.

Польська влада відразу ж почала шалений наступ на все українське, що в буремні роки відновилося на наших землях. Наприкінці того ж 1920-го в Радивиліві була ліквідована українська народна школа, яка проіснувала майже три роки, на її базі створили польську сімєрічку (так звана «школа повшехна»). У 1928 р. у місті були заборонені такі організації, як «Просвіта» і «Пласт».

Однак свідома українська молодь не збиралася миритися з цим, як тільки могла, обстоювала національні права. Створювалися різні гуртки культурологічного спрямування — люди не повинні були забувати своїх духовних витоків. Слід, зокрема, згадати родину Дубинів із передмістя Балки, обдаровану чудовими вокальними та мистецькими даними. Вона створила гурток, де режисером став Володимир Дубина. Були тут і молодший його брат Федір та ще молодша сестра Ніна. (До речі, після війни вона стала солісткою в одному з театрів Польщі). Аматорський колектив не боявся братися й за постановку таких складних для виконання опер, як «Запорожець за Дунаєм» Семена Гулака-Артемівського, «Нагайка Полтавка» Миколи Лисенка, ставив «Циганку Азу» Михайла Старицького. Вистави відбувалися в двоповерховому будинку, що зберігся до наших днів при початку вулиці Почаївської (зі сторони Бродів). Весь перший поверх тоді був пристосований під зал для глядачів (місць на 400) із сценою. Варто зазначити, що тут же виступав знаменитий хор Дмитра Котка (1892—1982, після війни 10 років провів у ГУЛАГу). Причому виступав цей хор у нашому місті кілька разів. З окремими його учасниками я мав змогу познайомитися ближче — зустрічався з ними в 1942—1950

роках у норильському «лагере» (Драган, Левицький, Дудко).

Поставали в Радивиліві й інші гуртки. Дмитро Суханов, який закінчив у Луцьку школу українських народних танців, на початку тридцятих створив танцювальний ансамбль. До нього ввійшли молоді ентузіасти, зображені на фотографії вгорі (на жаль, не вельми якісної). Треба сказати, що це

тільки кістяк мистецького колективу, який налічував від 20 до 30 чоловік. На знімку такі учасники (зліва направо): Данько Мартинок, Надя Дмитрукова, Олена Попіскулова, Нюся Дмитрукова, Яків Михалюк, Степан Маркопольський, сидять Володимир Лучкань, Клава Лемещук, Дмитро Суханов, Нюся Кубіт і Гриць Мартинок. На сьогодні Надя Дмитрукова і Нюся Кубіт жи-

вуть у місті (по вул. Печерській). Яків Михалюк у Львові, а Володимир Лучкань у США. Інші учасники у кращій світ.

На другому знімку член українського спортивного клубу «Комета», який діяв на нашому терені з 20-х років (сфотографовано в березні 1938 р.). Зліва вгорі: Іван Гемельник (колишній член ОУН з 1930 року, втік в США). Показав

Прапор перемоги. - 1993. - 24 січня.

Демчук, перший ряд — Гриць Войтович, Арсеній Волянук, Подавець, Пилип Рачковський, Ілля Довгало, Фаня Дегтяров, внизу — Катерина Наліво (в США), Євгенія Владзімірська (живе в с. Бугаївці), Тетяна Бакаленко (живе в місті по вул. Почаївській) і Марія Рачковська (живе в місті по вул. М. Грушевського), лежать — Володимир Демчук і Леонід Заболотний (живе на Дніпропетровщині). Деякі з названих спортивних активістів уже померли.

Вищесказане відображає лише один із видів легальної боротьби українців за свої права. Але оскільки ці права всіляко нехтувалися, то виникали й осередки боротьби нелегальної. Сюди слід віднести гуртки ОУН і КПЗУ. Щоправда, в місті з українців до КПЗУ входив лише Іван Шнайдрок (інші були євреї), та й той на знак протесту проти голоду в Україні вийшов з цієї партії, у 40-і роки він емігрував до Канади, де й помер. Очолювали місцевий осередок КПЗУ Микола Рябаконь і Мошко Харап, причому перший з них входив навіть до керівних органів у Львові і Варшаві (КПЗУ була складовою частиною Компартії Польщі), а після війни працював офіцером польської служби безпеки у Варшаві. Ну, а члени КПЗУ, які присвоїли собі право називатися радивилівським райкомом, були виходцями з Башарівки, Підлипок, Підзамчого і підпорядковувалися бродівській комуністичній організації.

Відомі мені гуртки ОУН, крім Радивилова, діяли в Опарісах, Бугаївці, Батькові.

Польська влада всіляко перешкоджала українцям у поширенні їх ідей, найбільш активні через агентуру виявлялися і кидалися до в'язниць. Прокотилися арешти і в Дубенському повіті. Зокрема, з Ситного забрали магістра Гриця Оборського, на початку серпня 1937-го заарештували й мене.

Важким був наш шлях до справедливості. Але, незважаючи ні на які обставини, в народі ніколи не згасало прагнення до волі, до утвердження Української державності.

Федір БОРТНИК.